

Милан Миловић

дипл. правник из Београда

## ЗАСТУПАЊЕ ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ И НАЧЕЛО СЛОБОДНОГ ЗАСТУПНИШТВА\*

### I

Закон о парничном поступку<sup>1</sup> у члану 91. ЗПП прописује следеће:

Ако у парницама о имовинско-правним захтевима вредност предмета спора прелази 300.000 динара пуномоћници правних лица могу бити само лица која имају положен правосудни испит.

Ова одредба, сама по себи, не би требало да буде разлог за посебно разматрање, да судска пракса, баш поводом те одредбе, није изнедрила озбиљну дилему: да ли судови чине релативну или айсолућно бићну йовреду одредаба йарничног йосћуйка у случају да дойустје да се йред судом йојављује и засћуйа йравно лице, йуномоћник који нема йоложени йравосудни исћий, у случајевима када вредности сйора йрелази назначени законски лимий?

Ово тим пре што о овом питању постоје противречне одлуке највиших судских инстанци (Врховни суд Србије, Савезни суд),<sup>2</sup> па се намеће као неопходна потреба да се усагласе противречни ставови — који као такви (дакле, сасвим и одређено супротни) егзистирају у дужем временском периоду.<sup>3</sup>

Треба рећи да у бројним коментарима Закона о парничном поступку (*Коментйар Закона о йарничном йосћуйку*, аутора Милке Јовановић, Хранислава Карамарковића, Животе Јанковића и Драгољуба Петровића, издање „Привредне штампе”, Београд, 1977. године; *Коментйара Закона о йарничном йосћуйку*, аутора Томислава Ралчића — Видоја Танасковића, издање „Књижевне новине”, 1980. године и др.), углавном је заузиман став да се повреда чл. 91. ЗПП има сматрати апсолутно битном повредом одредаба ЗПП.<sup>4</sup>

\* Рад примљен: 01. IV 2003.

<sup>1</sup> „Службени лист СФРЈ”, бр. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 72/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90. и 35/91. и „Сл. лист СРЈ”, бр. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 12/98, 15/98. и 3/2002, даље: ЗПП.

<sup>2</sup> Исто — члан 354. став 1. у вези члана 91. ЗПП.

<sup>3</sup> Милева Гајинов, судија Врховног суда Србије: *Метйодологија израде йресуда у йарничном йосћуйку*, Билтен судске праксе Врховног суда Србије, бр. 2/2000, стр. 315.

<sup>4</sup> Милан Миловић и Иванка Лекић: *Примена йравила йарничног йосћуйка йред йривредним судовима*, ИШП „Савремена администрација”, Београд, Едиција Судска и управна пракса, бр. 1, Београд, 2001. године.

Овде треба посебно истаћи да се акцентирана одредба ЗПП не односи на директоре (законске заступнике), који, штавише, не морају бити ни лица са завршеним правним факултетом, па сходно томе не може бити ни речи о положеном правосудном испиту.

Ради што аутентичнијег увођења у проблематику о постављеној дилеми, наводимо правна схватања и најкарактеристичније (често потпуно противречне) одлуке судова — како бисмо одређеније могли да исходимо закључак и предлог за разрешење ове дилеме (остављајући могућност и за сасвим супротне закључке и предлоге).

## II

### а)

## ПРАВНА СХВАТАЊА ЗАУЗЕТА КРОЗ ОДГОВОРЕ НА ПИТАЊА

### 1.

#### Релативно битна повреда ЗПП

##### Питање:

Да ли суд чини релативну или апсолутно битну повреду одредаба парничног поступка ако пуномоћник организације удруженог рада не испуњава услове из члана 91. ЗПП, тј. ако нема положени правосудни испит?

##### Одговор:

Ако у парницама о имовинско-правним захтевима где вредност предмета спора прелази 50.000,00 динара, учествује као пуномоћник организације удруженог рада лице које нема положени правосудни испит, суд чини релативно битну повреду одредаба парничног поступка из одредбе члана 354. став 1. ЗПП у вези са чланом 91. ЗПП.

(XIV међурепублички састанак привредног судства одржан 1981. године у Дојрану).

### 2.

#### Обавезно ускраћивање заступања лицу без положеног правосудног испита

##### Питање:

Да ли је суд овлашћен (и обавезан) да ускрати заступање правног лица, лицу без правосудног испита (адвокатском приправнику по овлашћењу адвоката) у парницама о имовинско-правним захтевима уколико вредност предмета спора прелази износ из члана 91. Закона о парничном поступку или суд мора у таквом случају да нареди таквом лицу да у одређеном року донесе одобрење странке за извршење парничне радње?

##### Одговор:

Суд је овлашћен и обавезан да УСКРАТИ ЗАСТУПАЊЕ лицу без ПРАВОСУДНОГ ИСПИТА у парницама о имовинско-правним захтевима, ако вредност спора прелази износ из члана 91. Закона о парничном поступку, зато што је цитира-

ном одредбом прописано да ако у парницама о имовинско-правним захтевима вредност спора прелази утврђени законом лимит, пуномоћници ПРАВНИХ ЛИЦА МОГУ БИТИ САМО ЛИЦА КОЈА ИМАЈУ ПОЛОЖЕН ПРАВОСУДНИ ИСПИТ. Ова одредба је ИМПЕРАТИВНА, што значи да сва друга лица не могу бити пуномоћници. Суд не може да таквом лицу нареди да у одређеном року донесе одобрење странке за извршење парничне радње, јер таква обавеза суда постоји у смислу члана 98. Закона о парничном поступку само у случају да лице које се јавља као пуномоћник нема пуномоћје за заступање и да му суд дозволи да радњу у поступку за странку привремено изврши. Уколико лице има пуномоћје, таква обавеза суда не постоји, поготово што је странка овластила адвоката за заступање, а овај пренео овлашћење на лице које по закону не може бити пуномоћник у конкретној парници.

(Правно схватање утврђено на седници Одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду, дана 6. октобра 1999. године)

б)

### ПРАВНА СХВАТАЊА ЗАУЗЕТА КРОЗ КОНКРЕТНЕ ОДЛУКЕ СУДОВА

Околност да је тужиоца у току поступка заступало лице без положеног правосудног испита, не представља битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП, већ евентуално, само релативно битну повреду из члана 354. став 1. ЗПП у вези члана 91. ЗПП, због које се ревизија не може изјавити. (Члан 385. ЗПП).

#### И з о б р а з л о ж е њ а

Пресудом Вишег привредног суда одбијена је жалба туженог и потврђена пресуда Привредног суда којом је тужени обавезан да исплати тужиоцу главни дуг са каматом и трошковима.

Врховни суд Србије је нашао да ревизија туженог није основана. У проведеном поступку нема битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП на коју се у ревизијском поступку пази по службеној дужности, док се у ревизији неосновано позива на релативно битну повреду поступка из члана 354. став 1. ЗПП, због којих се не може изјавити ревизија.

Циљ одредбе члана 91. ЗПП је да обезбеди што стручније заступање правних лица, па тиме и бољу заштиту њихових основних средстава. Међутим, противно је начелу економичности поступка у смислу прописа члана 91. ЗПП укидати пресуду донесену у корист неправилно заступане странке. Није од значаја да ли се овај недостатак може отклонити, него да ли је заступање супротно члану 91. ЗПП било или је могло бити од утицаја на доношење законите и правилне одлуке у смислу члана 354. став 1. ЗПП. Тиме се потпуно остварује законитост у заступању правних лица преко пуномоћника. И да је тачна околност (на коју се позива ревизија) да је тужиоца у току поступка заступало лице без положеног правосудног испита — исто не представља битну повреду из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП, већ евентуално, само релативно битну повреду из члана 354. став 1. ЗПП у вези са чланом 91. ЗПП, због које се ревизија према члану 385. ЗПП не може изјавити.

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 658/97 од 15. 10. 1997. године)

Заступањем странке од стране пуномоћника који нема положен правосудни испит, а вредност спора прелази 2.500,00 динара (сада износ преко 15.000,00 динара) почињена је апсолутно битна повреда парничног поступка на коју суд пази по службеној дужности.

## И з о б р а з л о ж е њ а

У захтеву за заштиту законитости Савезни државни тужилац истиче да су побијане пресуде донете уз битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП, јер туженог у поступку није заступало лице које по закону има овлашћења за заступање у овој врсти спора.

Правно становиште Савезног државног тужиоца је основано. Одредбом члана 91. ЗПП прописано је да ако у парницама о имовинско-правним захтевима вредност предмета спора прелази износ од 25.000,00 динара, пуномоћници правних лица могу бити само лица која имају правосудни испит. У конкретном случају ради се о спору где су странке у поступку правна лица и где је вредност предмета спора преко 300.000.000 италијанских лира, дакле, далеко изнад законом прописане вредности, па странке у поступку према цитираној законској одредби може заступати само лице које има положен правосудни испит. С обзиром да је туженог у поступку заступало лице које нема законом прописане квалификације, што се види из потврде Министарства правде Републике Србије бр. 152-02-735/96. од 13. 8. 1998. године, а ради се о процесној норми о којој суд мора да води рачуна по службеној дужности, то су побијане судске одлуке донете уз повреду одредаба поступка прописаних чланом 354. став 1. у вези са чланом 91. ЗПП.

(Решење Савезног суда, Гзс. број 49/97 од 25. 9. 1997. године)

Ако у парницама вредност спора прелази 2.500,00 динара (сада 15.000,00 динара) пуномоћници предузећа могу бити само лица која имају положен правосудни испит. Суд на то пази по службеној дужности.

## И з о б р а з л о ж е њ а

Сагласно одредби члана 91. ЗПП ако у парницама о имовинским захтевима вредност предмета спора прелази 2.500,00 нових динара пуномоћници предузећа могу бити само лица која имају положен правосудни испит.

Суд на то пази по службеној дужности, и ако утврди да у таквој парници пуномоћник предузећа нема стручну квалификацију, ускратиће му заступање и о томе обавестити предузеће, а парничне радње које је то лице предузело укинуће ако их законски заступник странке не одобри.

Како је у конкретном случају у овој парници туженог заступао пуномоћник, дипломирани правник запослен у туженом предузећу, а према садржини пуномоћја не види се да ли пуномоћник има положен правосудни испит, нити је суд у току поступка ту чињеницу утврђивао, то се основано у захтеву за заштиту законитости указује да је побијаним судским одлукама учињена битна повреда одредаба Закона о парничном поступку прописана чланом 354. став 1. тачка 10, па је применом одредбе 415. у вези са чланом 393. Закона о парничном поступку одлучено као у изреци.

(Решење Савезног суда, Гзс. број 87/97. од 14. 5. 1998. године)

## Битна повреда поступка.

Заступање од стране лица које нема положен правосудни испит  
(члан 354. став 1. у вези члана 91. ЗПП)

Циљ одредбе члана 91. ЗПП јесте да обезбеди што стручније заступање правних лица, па тиме и бољу заштиту њихових пословних средстава. Међутим, није од значаја да ли се евентуални недостатак може отклонити, него да ли је заступање супротно чла-

ну 91. ЗПП било или је могло бити у конкретном случају од утицаја на доношење законите и правилне одлуке у смислу члана 354. став 1. ЗПП.

#### Из образложења

У спроведеном поступку нема битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП, на коју се у ревизијском поступку пази по службеној дужности, док се у ревизији неосновано позива на релативно битну повреду поступка из члана 354. став 1. ЗПП (пуномоћник без правосудног испита), због које се не може изјавити ревизија. Циљ одредбе члана 91. ЗПП (којим се прописује да уколико се ради о парници о имовинско-правном захтеву где вредност предмета спора прелази 2.500,00 динара, да пуномоћници правних лица могу бити само лица која имају положен правосудни испит) јесте да обезбеди што стручније заступање правних лица, па тиме и бољу заштиту њихових пословних средстава. Међутим, није од значаја да ли се евентуални недостатак (пуномоћник без правосудног испита у парницама о имовинско-правном захтеву где вредност предмета спора прелази 2.500,00 динара) може отклонити, него да ли је за заступање супротно члан 91. ЗПП било или је могло бити у конкретном случају од утицаја на доношење законите и правилне одлуке у смислу члана 354. став 1. ЗПП. Тиме се потпуно остварује законитост за заступање правних лица преко пуномоћника, па се не могу прихватити супротни пашални наводи ревидента који се позива на сопствене пропусте (заступање у парници преко пуномоћника без правосудног испита). Такође нема ни битне повреде из члана 354. став 2. тачка 13. ЗПП, зато што побијана пресуда нема недостатака због којих се не би могла поуздано испитати.

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 633/98 од 3. 3. 1999. године)

Приговор туженика да његов пуномоћник није имао правосудни испит и да то представља апсолутно битну повреду одредаба ЗПП из члана 354. став 2. тачка 10. не може ставити сам тужени, јер је знајући за ову чињеницу прихватио и ризик оваквог заступања. Стога оваква повреда у заступању представља само релативно битну повреду одредаба члана 354. став 1. ЗПП.

#### Из образложења

Неосновано тужени у жалби указује на битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП. Ово из разлога што је првостепени суд правилно у пресуди означио првотуженог ЈП „Е” К., а „Е” К. представља само ближе и прецизније означавање туженог у његовој организацији. Наводи да „Е” нема својство правног лица су без утицаја јер и на печату туженог управо стоји ЈП „Е” К. Е. К. Ни наводи жалбе да је туженог заступало лице које нема положен правосудни испит нису од утицаја на постојање битне повреде одредаба парничног поступка. Ово стога што је управо тужени овом пуномоћнику издао овлашћење за заступање па је самим тим прихватио ризик таквог поступања. Ово утолико пре што из списка предмета произлази да је пуномоћник туженог приступио само на једно рочиште за главну расправу одржано 28. 10. 1999. године, а да се за расправу заказану за 23. 11. 1999. и 21. 12. 1999. године није појавио нити је поднеском оспорио доказе тужиоца. Произлази да ова чињеница није могла битно утицати на ток поступка па самим тим ни на правилност пресуђења.

(Пресуда Вишег привредног суда, Пж. број 1705/2000. од 28. 6. 2000. године)

Недостатак положеног правосудног испита пуномоћника странке у парничном поступку пред Привредним судом где вредност спора прелази 15.000,00 динара представља релативно битну повреду одредаба ЗПП. Тужени не може приговор неправилног заступања стављати за пуномоћника тужиоца, који је иначе успео у спору, пошто такав пропуст није имао утицаја на доношење правилне и законите пресуде.

### Из образложења

У доношењу побијане пресуде није почињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. — сада 11. ЗПП, како то наводи тужени у жалби будући да пуномоћник тужиоца није имао положен правосудни испит, а ради се о имовинско-правном захтеву где вредност предмета спора прелази износ од 15.000,00 динара. Ово због тога, што је циљ одредбе члана 91. ЗПП у томе да обезбеди што стручније заступање правних лица, па тиме и бољу заштиту њихових пословних средстава. Према томе, није од значаја да ли пуномоћник тужиоца има положен правосудни испит или не, већ да ли се таквим заступањем остварује законитост за поступање правних лица преко пуномоћника, и да ли је у конкретном случају то било од утицаја на доношење правилне и законите одлуке у смислу члана 354. став 1. ЗПП. Према томе, разлози у жалби не представљају апсолутно битну повреду одредбе члана 354. став 2. тачка 11. ЗПП, већ релативну повреду из члана 354. став 1. ЗПП, на коју може да указује само заступано лице, а не и супротна страна, како то овде чини тужени, због чега нема места укидању првостепене пресуде.

(Пресуда Вишег трговинског суда Пж. 205/2000. од 3. 8. 2000. године)

### III

Изнета правна схватања, одговори судова на питања која се односе на ову тему и која потичу највише од привредних субјеката — правних лица (јер се исти сусрећу у пракси са проблемима због већ изложеног противречног поступања судова) и конкретне судске одлуке свих нивоа (до највише судске инстанце) — чине, надамо се, комплетан мозаик и проблема и разлога за сасвим различита поступања, што све упућује да се у будућности мора наћи одговарајуће разрешење истакнутог проблема. Како суштина ове проблематике јесте садржана у презентираним материјалу, то се нећемо бавити даљом елаборацијом, пошто се то постиже и на напред наведени начин, уз неопходну аутентичност која се овом методом, верујемо, најуспешније постиже.

Пут за излаз из постојећег стања „неједнаког поступања судова у истој ствари” је у усаглашавању и на нивоу судства и у будућој законодавној сфери, уз уважавање начела слободе заступништва и специфичности даљег развоја друштва (транзиција, приватизација), те се могу предложити ови

### ЗАКЉУЧЦИ

1. Сматрамо да је наведеним одлукама проблем пуномоћника правних лица у парницама о имовинско-правним захтевима (у случају да вредност предмета спора прелази 300.000,00 динара — по сада актуелној регулативи члана 91. ЗПП), и то у смислу да обавезно морају имати положен правосудни испит — осветљен из више аспеката.

Из образложења тих одлука се виде аргументи за сваку од опција, везаних за спорна питања у односу на примену члана 91. ЗПП.

2. Код наше теме реч је о одступању од начела слободног заступништва. То начело има по закону изузетак да у парницама о имовинско-правним захтевима у којима вредност спора прелази износ прописан чланом 91. ЗПП, пуномоћник правног лица може бити само лице са положеним правосудним испитом.

Како је у изнетим одлукама Врховног суда Србије изражен став да заступање правног лица од стране дипломираног правника који нема положен правосудни испит у таквом спору не представља апсолутно битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 11. ЗПП, а у одлукама Савезног суда је децидирано изражен супротан став — да је у таквом случају почињена апсолутно битна повреда поступка — намеће се потреба да се ови противречни ставови усагласе.

3. С обзиром на савремене токове у нашем законодавству и присуство активности надлежних тела у припреми на доношењу нових закона, сматрамо да се и у овој области (парничног поступка), бар што се привреде (привредних субјеката) тиче — и законодавним путем (евентуално) ова дилема може решити, посебно имајући у виду тзв. транзицију и својинску трансформацију — приватизацију (промену власништва друштвеног односно државног капитала),<sup>5</sup> тј. практично нестајање друштвене својине — којој је одговарала обавеза посебне заштите и кроз законом гарантовано учешће дипломираног правника са положеним правосудним испитом у парницама о имовинско правним захтевима у којима вредност спора прелази износ прописан законом.

Ствар је, дакле, капитала, организованог у одговарајуће облике по спроведеној приватизацији,<sup>6</sup> да штити своје интересе пред судовима у парницама о којима је било речи, па се основано поставља питање да ли је то сада и даље обавеза законодавца (у принципу, уз могуће оправдане изузетке, али рестриктивно утврђене) да својом регулативом обезбеђује какве ће квалификације имати пуномоћник правног лица, пре свега привредног субјекта — чиме би се (уколико та обавеза више не би била на законодавцу) постигло и остварење начела слободног заступништва.

И ова дилема, када се судства тиче, у савременом тренутку, поред предложених решења у погледу законодавне активности, захтева резрешење баш од стране судске власти. Треба имати у виду да је по члану 46. Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора, Суд Србије и Црне Горе, између осталог, надлежан **ДА ЗАУЗИМА ПРАВНЕ СТАВОВЕ И МИШЉЕЊА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА УЈЕДНАЧАВАЊЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ.**<sup>7</sup>

Према изложеном и сада постоји могућност да Суд Србије и Црне Горе уједначи судску праксу и по питању које је предмет ове анализе. Да ли ће то моћи да чини зависиће од закона о организацији, функционисању и начину одлучивања Суда Србије и Црне Горе, али и независно од тога, на нивоу судства у Републици Србији такође треба учинити напоре да се то уједначење оствари.

<sup>5</sup> Члан 1. Закона о приватизацији („Службени гласник РС”, бр. 38/2001).

<sup>6</sup> После извршене продаје капитала, преноса акција запосленима без накнаде и евидентирања акција у приватизационом регистру, акционари закључују уговор о промени облика организовања субјекта приватизације у друштво капитала — члан 55. Закона о приватизацији („Службени гласник РС”, бр. 38/2001).

<sup>7</sup> „Сл. лист Србије и Црне Горе”, бр. 1/2003, од 4. фебруара 2003. године.